

1 Actualiteit op zijn kop

Doel

De leerlingen verkennen de betekenis van waarden.

Materiaal

- Krantenartikel(s) over een onderwerp waarin je linken ziet met het respect voor of schending van een of meerdere waarde(n).
- Een werkblad per leerling (bijlage)

1 Input verzamelen

Laat de leerlingen het artikel lezen. Vat het klassikaal kort samen.

Over wie of wat gaat het? Wat gebeurt er? Waar en wanneer vindt dit plaats?

Laat de leerlingen per twee in twee kernzinnen het artikel mondeling samenvatten. Overloop de zinnen. Noteer die op het bord.

2 De betekenis van waarden

Bevraag de leerlingen over de betekenis van 'waarden'.

Wat is een 'waarde'? Ken je een voorbeeld? Waarom is dit een 'waarde'?

Schrijf enkele waarden op het bord bijvoorbeeld vrijheid, rechtvaardigheid, ...

3 Het respect voor waarden onderzoeken

Geef de leerlingen het werkblad. De leerlingen herlezen individueel het artikel. Ze schrijven de samenvatting links op het werkblad. Per twee bedenken ze welke waarde volgens hen in het artikel geschonden of gerespecteerd wordt en noteren dit bovenaan het werkblad.

Bespreek klassikaal beknopt na. Noteer de waarden die de leerlingen herkenden, aan bord.

Welke waarden komen volgens jullie aan bod in het artikel? Op welke manier? Waarom wordt deze waarde gerespecteerd of geschonden?

4 De tegengestelde situatie omschrijven

De leerlingen bedenken per twee het tegengestelde scenario van het artikel.

BIJVOORBEELD

eerlijkheid
rechtvaardigheid
vrijheid
vrije meningsuiting
respect
solidariteit
verdraagzaamheid
vrijgevigheid
integriteit
gelijkheid

Actualiteit op zijn kop

Wat als de waarde in deze situatie (niet) gerespecteerd zou worden? Wat gebeurt er dan met ...?

Ze schrijven dit scenario in enkele zinnen op het werkblad.

Overloop klassikaal. Laat elk duo de waarde en het tegengestelde scenario kort voorstellen. Je kunt hen ook de scenario's een aantal keer laten ruilen, waardoor leerlingen elkaars ideeën lezen.

5 Reflectie

Wat vond je moeilijk of gemakkelijk aan het bedenken van het tegengestelde scenario?

Welk ander scenario van een klasgenoot vond je interessant? Waarom?

Is er een waarde die je na deze opdracht beter begrijpt? Verklaar waarom (niet).

Actualiteit op zijn kop

Artikel: .....

Bron: .....

Waarde: .....

Het artikel op zijn kop: hetzelfde artikel met tegengestelde waarde.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2 Akkoordkoord

Doel

De leerlingen uiten hun standpunt. De leerlingen durven hun eigen mening te veranderen.

Materiaal

- Koord en eventueel wasspelden
- Post-its in twee kleuren

Vorbereiding

Bedenk een stelling of uitspraak die van toepassing is op je thema. Hang die zichtbaar op of schrijf deze op het bord. Hang een koord bij de stelling. Schrijf aan de uiteinden 'niet akkoord' en 'akkoord'.

1 Inleiding

Vertel de leerlingen dat ze hun mening over een uitspraak of stelling in verband met het onderwerp mogen geven. Naarmate ze meer te weten komen over het onderwerp, door lessen of activiteiten, mogen ze hun mening herzien.

2 Niet, redelijk tot helemaal akkoord

Geef elke leerling een post-it. Lees de uitspraak of stelling luidop.

Wie gaat (niet) akkoord? In welke mate ga je hiermee akkoord: helemaal akkoord, redelijk akkoord of helemaal niet akkoord? Waarom ga je (niet) akkoord?

De leerlingen schrijven op een post-it hun naam en hun argument. Ze hangen dit op het koord op de plaats tussen de twee uiteinden, die bij hun mening past. Als een leerling bijvoorbeeld tamelijk akkoord gaat, hangt hij de post-it ergens in het midden, meer naar het uiteinde 'akkoord'.

Bespreek een aantal standpunten en argumenten.

Waarom ga je wel, niet of tamelijk akkoord?

3 Je mening herzien

Geef op een later tijdstip bijvoorbeeld na de les, na afronding van een thema, ... de leerlingen opnieuw de kans om hun mening over diezelfde uitspraak te geven. Geef hen een andere kleur post-it waarop ze opnieuw hun naam en argument noteren. Ze hangen dit op het koord op de plaats tussen de twee uiteinden, die bij hun mening past.

Akkoordkoord

Bespreek na.

Hebben veel of weinig leerlingen hun mening veranderd? Wie heeft zijn mening (niet) veranderd?

4 Reflectie

Wat deed je (niet) van mening veranderen? Welk aspect van het thema, argument of ... gaf de doorslag? Op welke manier hebben de argumenten van je klasgenoten je anders laten nadenken?

Vind je het moeilijk om van mening te veranderen? Waarom (niet)?

Is het oké dat mensen van mening veranderen? Waarom (niet)?

3 Joepie! Verdorie!

Doel

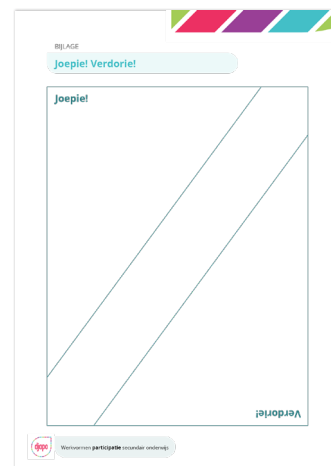
De leerlingen onderzoeken verschillende perspectieven. De leerlingen ontdekken dat elke gebeurtenis zowel positief als negatief kan zijn.

Materiaal

- Werkblad Joepie! Verdorie!: een per twee leerlingen (bijlage)

Vorbereiding

Bedenk een gebeurtenis, uitspraak .... waar de leerlingen in duo met een positieve of negatieve blik over zullen nadenken. Doe je deze werkvorm de eerste keer? Bedenk een herkenbare uitspraak of gebeurtenis uit de leefwereld van de leerlingen om de werkwijze in te oefenen.

1 Inleiding

Lees (samen) een artikel, verhaal, korte tekst, affiche ... over het onderwerp. Je kunt ook een reportage of een foto(collage) bekijken.

2 Klassikaal inoefenen

Noteer een uitspraak, gebeurtenis of een sleutelzin in verband met het onderwerp aan bord. Verdeel de klas in twee helften: een helft bekijkt verplicht de uitspraak met een positieve blik, de andere helft denkt er negatief over. Hulpvragen:

Wat vind je hier positief of negatief aan? Welk voordeel of nadeel kan je hierbij bedenken?

Vertel de leerlingen dat ze hun antwoord moeten starten met

“Joepie, want ...” of “Verdorie, want ...”

Lees de uitspraak luidop. Laat de leerlingen reageren. Ga na of ze de werkwijze begrepen hebben.

3 Positieve en/of negatieve aspecten bedenken

Geef elk duo een werkblad. In het midden noteren ze de uitspraak of gebeurtenis in verband met het thema. Een leerling denkt na over de uitspraak met een positieve blik, de andere leerling denkt er negatief over. Ze noteren hun voor- en nadelen en argumenten in hun deel van het werkblad.

TIP

Knip het werkblad in twee en laat de leerlingen het nadien samenvoegen.

Joepie! Verdorie!

4 Uitwisseling

Laat de leerlingen eerst in duo aan elkaar hun meningen en ideeën vertellen. Wissel vervolgens klassikaal uit. Schets eventueel het werkblad aan bord en noteer de bevindingen in het 'Joepie'- en 'Verdorie'-vak.

Hoeveel voor- of nadelen hebben we bedacht? Waren er veel dezelfde?

Kies eventueel een andere informatiebron over hetzelfde onderwerp. Noteer een nieuwe uitspraak en wissel de rollen per duo.

5 Reflectie

Vind je het moeilijk om verplicht positief of negatief te denken? Waarom (niet)?

Waarom is het volgens jou (niet) interessant om over beide na te denken?

Welke voordelen/nadelen waren nieuw voor jou?

Is jouw mening over het onderwerp veranderd door deze opdracht? Op welke manier?

Joepie! Verdorie!

Joepie!

Verdorie!

4 Piramide

Doel

De leerlingen rangschikken elementen (acties, situaties, ...) en beargumenteren de volgorde. De leerlingen komen tot een gezamenlijke keuze en/of gedragen beslissing.*

Materiaal

- Een aantal post-its per leerling

Vorbereiding

Selecteer minimum vijf elementen die je zal laten rangschikken. Hang die zichtbaar op of schrijf de titels op flappen of op het bord. Zorg voor ruimte om post-its bij te hangen.

1 Inleiding

Vertel de leerlingen dat ze acties* in verband met het onderwerp zullen rangschikken. Bekijk of lees samen de input in verband met de acties: filmpjes, reportages, artikels, beelden ... Zorg ervoor dat elke leerling weet waarover het gaat. Noteer eventueel ter ondersteuning een sleutelzin bij elke actie.

2 Acties kiezen

Geef elke leerling drie post-its. Ze kleven een post-it bij drie acties die aansluiten bij je vraag. Afhankelijk van je vraag maken de leerlingen andere keuzes.

Bijvoorbeeld:

Welke acties spreken je aan?

Welke acties zou jij willen doen (op school of elders)?

Welke acties zijn volgens jou een goede oplossing?

Afhankelijk van je vraag maken de leerlingen andere keuzes. De leerlingen schrijven op een post-it hun naam en de reden waarom ze voor bepaalde acties kiezen. Ze hangen dit bij de drie acties van hun keuze.

3 Acties bespreken

Overloop kort de acties en het aantal post-its.

Welke actie werd het meest/minst gekozen?

Welke argumenten zijn er voor actie x?

Zijn er argumenten die meerdere keren voorkomen op de post-its?

Wie of wat zou je keuzes beïnvloed hebben?

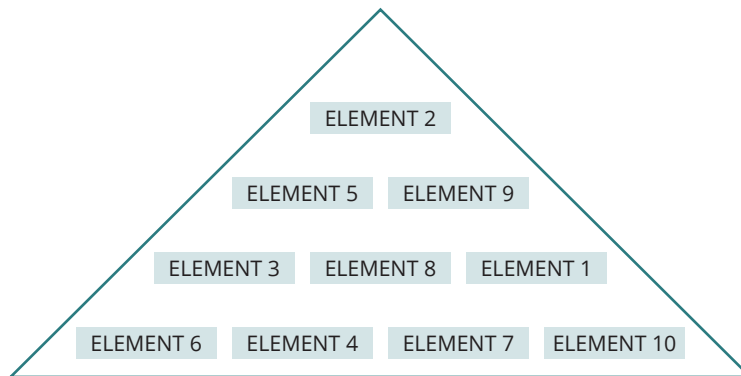
Over welke acties had je al eerder gehoord of gelezen?

* In deze fiche rangschikken de leerlingen acties. Je kan hen evengoed andere elementen laten rangschikken: uitspraken, feiten, ideeën, argumenten, foto's ... Je hoofdvraag bepaalt ook op welke manier de leerlingen zullen rangschikken. Welke actie kiezen we? Welk argument is het meest doorslaggevend? ...

Piramide

4 Acties rangschikken en een keuze maken

Teken een piramide op bord met daarin evenveel vakken als aantal acties. Rangschik de acties in de piramide volgens aantal post-its. De actie met de meeste post-its schrijf je in het bovenste vak dichtbij de top.

Bespreek.

Welke acties hebben jullie voorkeur? Zou je akkoord kunnen gaan met de actie die nu bovenaan staat? Waarom wel/niet?

Hebben we voldoende informatie om te kiezen of te beslissen?

Wat kunnen we met deze informatie: deze actie(s) uitvoeren, deze actie(s) verder onderzoeken, ...?

Zou je je keuze veranderen nu je argumenten van anderen hebt gehoord?

Is er nog extra informatie nodig om een keuze te maken? Welke? Hoe verzamel je die info?

Opmerking

Beperk je niet enkel tot de 'actie' in de top. Je kunt met meerdere elementen uit de top verder aan de slag gaan.

5 Reflectie

Vind je rangschikken om vervolgens een keuze te maken een goede werkwijze? Waarom (niet)?

Wat gaf voor jou de doorslag om een keuze te maken?

Stemt de rangschikking overeen met jouw keuze? Waarom (niet)?

Bij welke soort keuzes kan een piramide je nog ondersteunen?

5 Samen beslissen

Doel

De leerlingen komen gezamenlijk tot een besluit over een idee of voorstel.

1 Het voorstel of idee

Vertel de leerlingen dat ze samen een besluit zullen nemen over een voorstel of idee. Visualiseer het idee of voorstel door het bv. op bord te noteren. Ga na of iedereen weet waar het voorstel of idee een antwoord op biedt of oplossing voor aanreikt.

Waarom wordt dit voorstel gedaan of dit idee bedacht?

Is het duidelijk waarover dit voorstel gaat, hoe het in zijn werk gaat? Zoniet, wat begrijp je niet?

Ga pas naar de volgende stap als je zeker bent dat iedereen goed begrijpt wat het voorstel inhoudt.

2 Akkoord, twijfel of bezwaar?

Schrijf het voorstel aan bord. Tel tot drie. Elke leerling reageert tegelijk met een handgebaar op het voorstel.

- Duim omhoog: **Ik vind dit voorstel oké. Het is goed genoeg om te proberen of uit te voeren.**
- Open hand, handpalm naar boven: **Ik heb een bezwaar. Ik zie een duidelijk risico of schade. Ik heb iets toe te voegen dat het voorstel in hoge mate versterkt.**
- Open hand, handpalm naar beneden die wappert: **Ik twijfel. Ik heb een zorg over het voorstel.**

Benoem wat je ziet, bijvoorbeeld: "Ik zie dat er twee mensen ..."

3 Bezwaren bespreken

De leerlingen met duimen omhoog laten hun handen zakken. De leerlingen met bezwaren komen eerst aan het woord. Bespreek hun reacties.

Welk bezwaar heb je? Welk risico, negatief gevolg of aspect zie je? Of, kan je iets toevoegen dat het voorstel zou verbeteren of sterker zou maken?

Peil bij de leerlingen of ze het genoemde bezwaar erkennen als een bezwaar of eerder een twijfel.

Laat de leerlingen die bezwaren hebben, een oplossing of aanpassing voorstellen en bespreek dit met de klas. Laat de leerlingen ook samen nadenken over een oplossing om het bezwaar weg te nemen.

Samen beslissen

Schrijf het aangepaste voorstel op bord. Herhaal de opdracht met handgebaren (stap 2) tot alle bezwaren verdwenen zijn.

Zodra het voorstel is aanvaard, spreek je een moment af waarop je samen tussentijds het voorstel zal evalueren.

Vervolgens bekijk je, na het wegwerken van de bezwaren, of er bij het nieuwe voorstel nog twijfels leven.

4 Twijfels bespreken

Besprek de reacties van de leerlingen die twijfelen.

Waarover maak je je zorgen? Waarom twijfel je? Wie herkent deze twijfel?

Bewaar de twijfels bv. op een aparte flap. Ga tijdens de eerste tussentijdse evaluatie na of die bekommernissen nog leven of niet. Zo ja, kan je op dat moment nagaan of er aanpassingen nodig zijn.

5 Reflectie

***Wat vind je van deze werkwijze om samen een besluit te nemen?
Wat vind je er (niet) goed aan?***

Wat vind je er gemakkelijk of moeilijk aan?

Bij welk soort klassikale of andere beslissingen kan dit ook een interessante werkwijze zijn?

INFO

Deze werkvorm is gebaseerd op een bouwsteen van Sociocratie 3.0, een methodologie en aanpak die handvaten en tools aanreikt om o.a. de collectieve intelligentie van een organisatie optimaal in te zetten. Een belangrijke tool van deze aanpak is 'consent' of 'als er geen bezwaren zijn, wordt er verder gegaan met beslissingen of acties'.

6 Standpuntenpuzzel

Doel

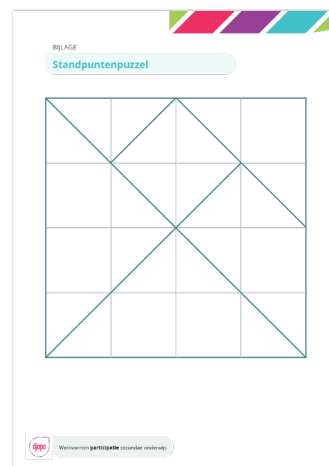
De leerlingen vergelijken elkaars standpunten.

Materiaal

- Werkblad per groep van vier tot zes leerlingen (bijlage)

Vorbereiding

Bedenk of verzamel een aantal stellingen of uitspraken die van toepassing zijn op je thema. Knip de puzzel op het werkblad in vier tot zes puzzelstukken, verzamel die in een envelop of mapje. Zorg voor een puzzel per groep van vier tot zes leerlingen.

1 Inleiding

Vertel de leerlingen dat ze elkaars standpunten zullen vergelijken. Bespreek dat het helpt om elkaars standpunt te begrijpen als je ook naar elkaars argumenten luistert. Oefen dit eventueel eerst in. Noteer en zeg een uitspraak die verschillende meningen kan uitlokken.

Wie gaat (niet) akkoord?

Bevraag aan leerlingen die akkoord gaan of zij begrijpen waarom anderen niet akkoord gaan.

Begrijp je waarom leerling a (niet) akkoord gaat? Wat zorgt ervoor dat je beter diens mening begrijpt?

2 Individueel standpunt op een puzzelstuk

Verdeel de klas in groepen van vier tot zes leerlingen. Geef elke groep een puzzel.

Vertel je uitspraak of stelling.

Ga je hier wel of niet mee akkoord?

Benadruk aan de leerlingen dat ze ook nadenken over een argument waarom ze al dan niet akkoord gaan.

Elke leerling neemt een puzzelstuk en schrijft daarop zijn standpunt en argument.

'Ik ga hier (niet) mee akkoord want/omdat ...'

3 Standpunten vergelijken

Per groep vergelijken de leerlingen hun standpunt. Ze verklaren ook aan elkaar waarom ze al dan niet akkoord gaan met de uitspraak.

Standpuntenpuzzel

Noteer eventueel een hulpvraag aan bord.

Waarom denk jij er zo over? Waarom vind jij dit?

Bespreek klassikaal.

Hoe verschillend of gelijkend zijn de standpunten in je groep? Geldt dit ook voor de argumenten?

4 Individueel standpunt herzien

De leerlingen draaien hun puzzelstuk om. Vertel een nieuwe uitspraak. De leerlingen schrijven opnieuw hun mening. Ze vertellen hun mening aan de groep.

Overloop klassikaal enkele standpunten en argumenten.

De leerlingen nemen een andere kleur pen of potlood. Ze krijgen de kans om hun standpunt te herzien. Ze herschrijven op die manier hun standpunt.

'Ik blijf bij mijn mening omdat ...'

'Ik verander mijn standpunt nl. ... omdat ...'

Bespreek

Wie bleef bij zijn standpunt? Wie veranderde zijn standpunt? Als je de puzzel legt, welke standpunten komen dan vooral voor in je groep?

5 Reflectie

Wat vind je (niet) fijn aan deze opdracht?

Wat is het voordeel van iemands mening te kennen? Wanneer of in welke situatie is het volgens jou interessant om verschillende meningen te onderzoeken? Uit hoeveel stukken bestaat de ideale standpuntenpuzzel? Waarover zou jij graag meer je mening geven?

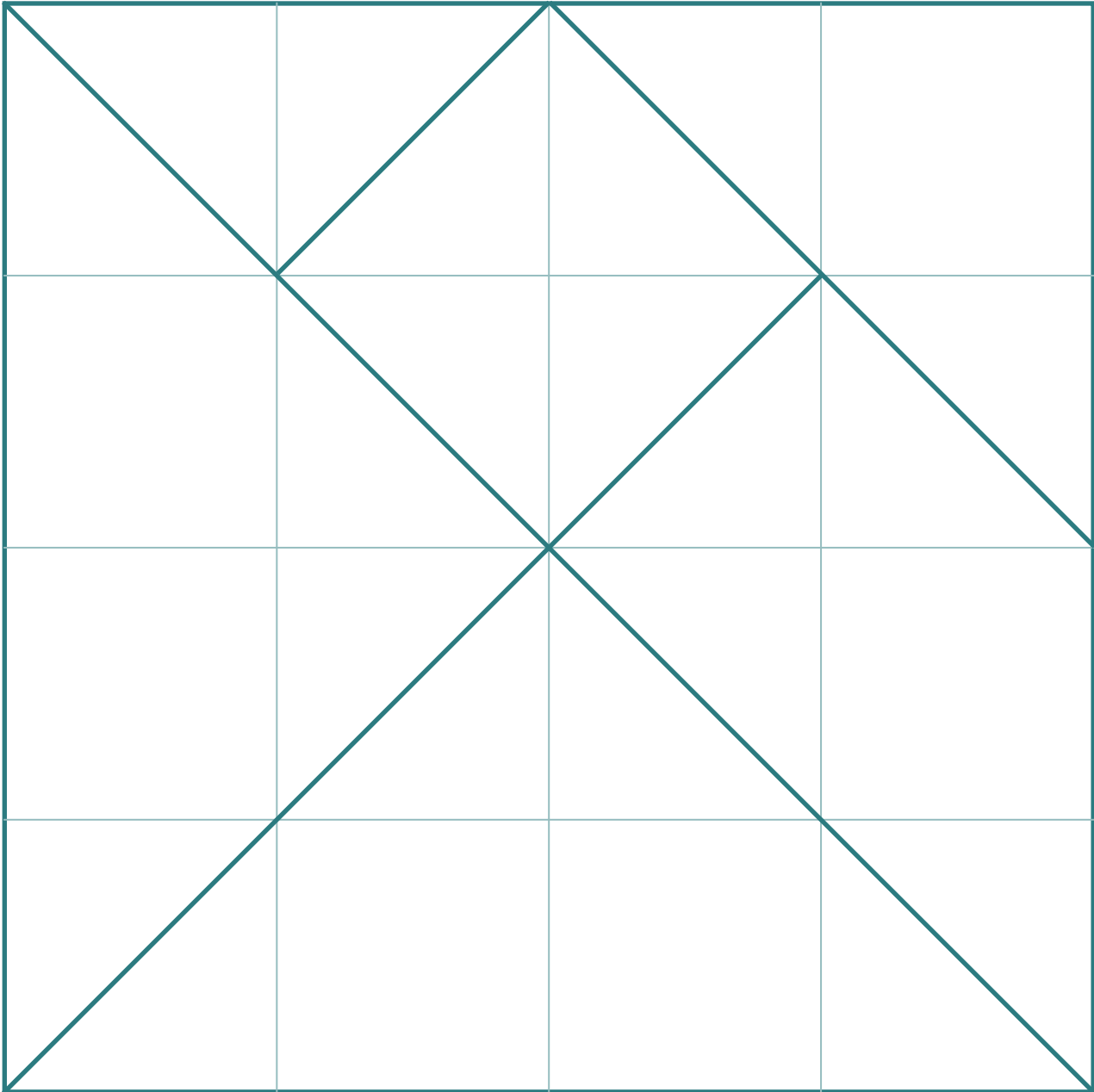
TIP

De leerlingen kleven de puzzels op een blad. Verzamel deze zichtbaar op bord of muur om later naar te verwijzen.

Standpuntenpuzzel

7 Standpuntentuin

Doel

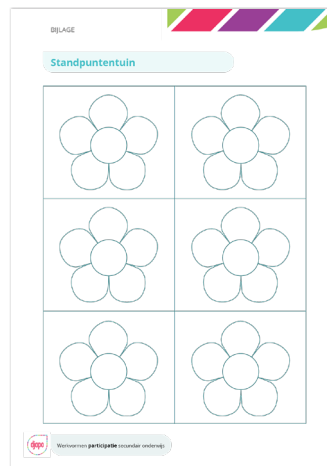
De leerlingen verkennen elkaars standpunten.

Materiaal

- Werkblad: een bloem per leerling (bijlage)
- Groen, oranje en rood potlood: een per leerling
- Vijf afbeeldingen (bij een tekst of bij stellingen)

Vorbereiding

Bedenk vijf stellingen of uitspraken die van toepassing zijn op je thema. Je kunt ook standpunten verkennen op basis van een verhaal of afbeeldingen, ter ondersteuning van de uitspraken of stellingen.

1 Inleiding

Vertel de leerlingen dat ze elkaars standpunten zullen vergelijken over het thema. Laat hen de nummers van de bloemblaadjes van een tot vijf nummeren.

2 Kleur je mening in

Toon een voor een de afbeeldingen en vertel daar telkens een stelling of uitspraak bij. Of geef een per een de vijf stellingen. Bevraag telkens.

Hoe denk je hierover?

Ga je akkoord? Vind je dit oké? Kleur het bijhorende bloemblaadje groen.

Ga je niet akkoord? Vind je dit niet oké? Kleur het bijhorende bloemblaadje rood.

Twijfel je? Kleur het bijhorende bloemblaadje oranje.

Benadruk aan de leerlingen dat ze ook nadenken over een argument waarom ze al dan niet akkoord gaan.

3 Elkaars mening bevragen

Verdeel de leerlingen in duo's of groepjes. Laat ze elkaars bloem vergelijken.

Denken jullie hetzelfde? Hoe kan je dat zien?

De leerlingen bevragen ook letterlijk waarom hun klasgenoten al dan niet akkoord gaan met een stelling of waarom ze twijfelen.

TIP

Teken een bloem aan bord. Toon een afbeelding en vertel een stelling. Laat enkele leerlingen vertellen of ze al dan niet akkoord gaan en dit in de bloem aanduiden met bv. een rode stip. Bevraag daarbij waarom ze (niet) akkoord gaan.

Standpuntentuin

Noteer eventueel een hulpvraag aan bord.

Waarom denk jij er zo over? Waarom vind jij dit?

4 Een kleurrijke tuin vol standpunten

Verzamel de bloemen in de vorm van een 'standpuntentuin'.
Observeer samen de verscheidenheid aan kleuren.

Hebben alle bloemen dezelfde kleuren? Welke nummers zijn vaak hetzelfde, anders? Wat betekent dit? Welke redenen of argumenten heb je gehoord?

5 Reflectie

Hoe hebben we de meningen die leven in de klas vergeleken?

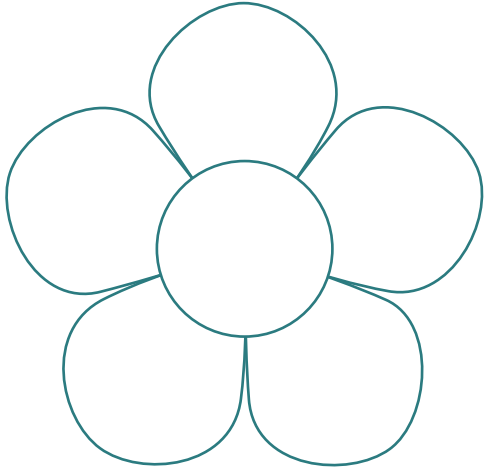
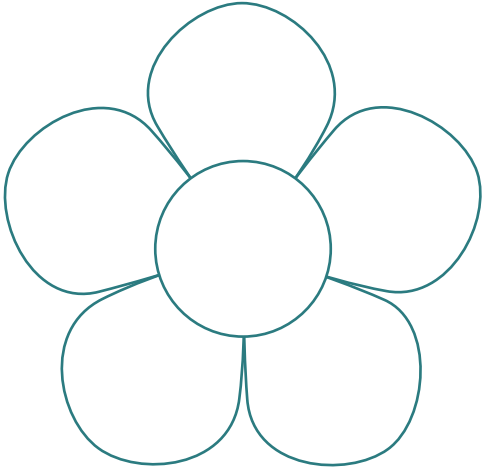
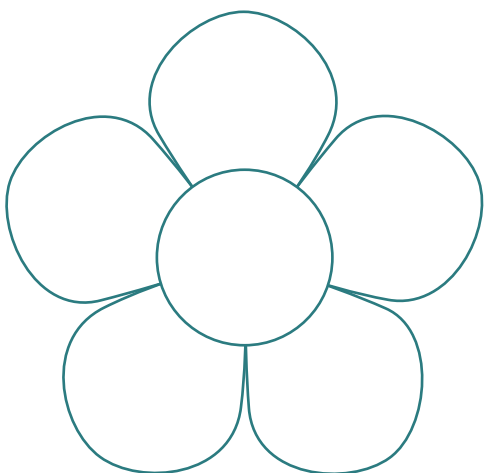
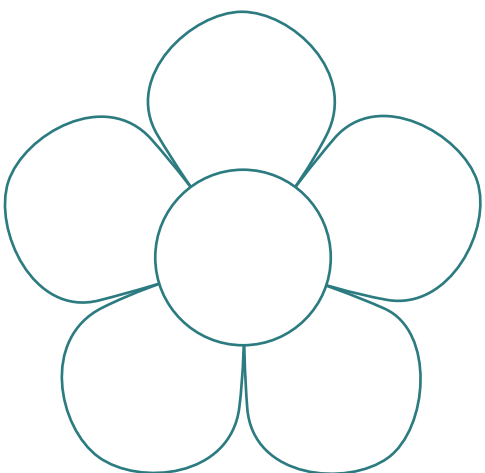
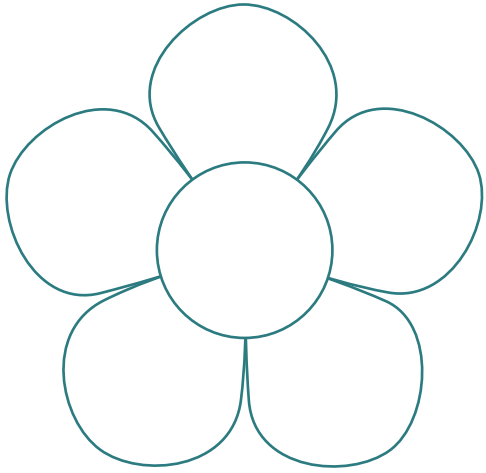
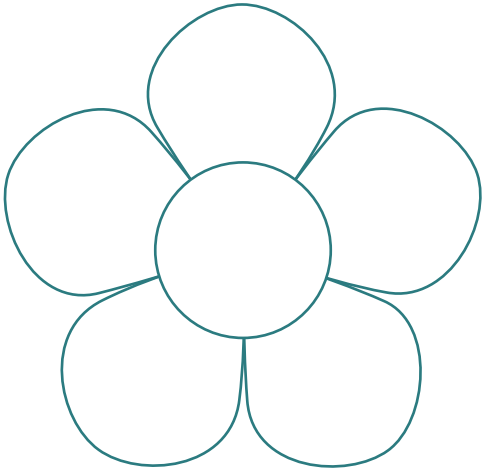
Vind je het fijn om te weten wat je klasgenoten denken? Wat vind je hier interessant aan?

Hadden veel leerlingen in de klas dezelfde mening?

Moet je altijd dezelfde mening hebben?

Standpunctentuin

8 Werp een ander licht

Doel

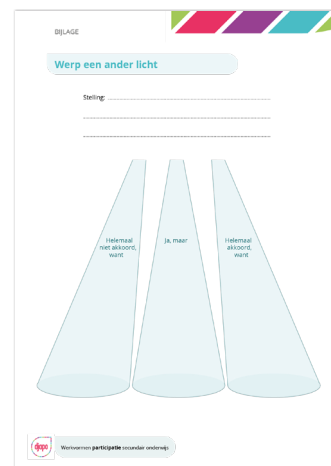
De leerlingen onderzoeken verschillende perspectieven.

Materiaal

- Werkblad: een per leerling (bijlage)

Vorbereiding

Bedenk minimum twee uitspraken of stellingen in verband met het onderwerp. Selecteer enkele (fictieve) personages waarvan de leerlingen het standpunt zullen onderzoeken. Noteer die op bord of op kaartjes.

1 Inleiding

Vertel de leerlingen dat ze verschillende standpunten zullen verkennen en vergelijken. Teken het werkblad met de drie lichtbundels in het groot op bord over. Noteer bovenaan de uitspraak.

Elke leerling denkt individueel na of hij al dan niet met de uitspraak akkoord gaat. De leerlingen noteren hun argument in de passende lichtbundel:

Akkoord, want ...

Ja maar, want ...

Niet akkoord, want ...

Argumenten die herhaald worden, kan je (laten) turven. Bespreek.

Waar bevinden zich de meeste/minste argumenten? Welke argumenten worden gegeven? Begrijp je waarom je klasgenoten anders hierover nadenken? Wat helpt je daarbij?

Toon aan dat het helpt om elkaars standpunt te begrijpen als je ook naar elkaars argumenten luistert.

2 In duo een ander standpunt bespreken

Geef elke leerling een werkblad. Elke leerling kiest een ander dan door zichzelf bedacht argument op bord. Hij schrijft dit over in de bijhorende lichtbundel op het werkblad. De leerlingen vergelijken en vertellen aan elkaar waarom ze dit een interessant argument vinden.

Werp een ander licht

3 Standpunten van personages bespreken

Noteer de personages wiens standpunt je zal onderzoeken in verschillende kleuren op het bord. Geef elk duo een (fictief) personage. De leerlingen denken per twee na welk standpunt dit personage zou innemen tegenover dezelfde of een nieuwe uitspraak. Ze bedenken welk(e) argument(en) dit personage zou kunnen hebben en schrijven die op het werkblad.

Besprek klassikaal.

Is personage x (niet) akkoord of twijfelt hij/zij? Waarom?

Denk je er zelf anders of hetzelfde over als personage x ?

Noteer personages en mogelijke argumenten in de lichtbundels op het bord.

4 Reflectie

Welke opdracht heb je zonet gedaan? Denk je nog hetzelfde over de eerste uitspraak of ben je van mening veranderd? Waarom (niet)?

In deze lichtbundel staan minder of geen post-its: zijn deze standpunten minder belangrijk? Waarom (niet)?

Is het moeilijk om na te denken over de mening van iemand anders? Verklaar.

TIP

Laat de leerlingen een gele post-it of gele stip tekenen in de lichtbundel bij het argument dat het meest bij hun mening aansluit. Hoe geler de bundel, hoe meer leerlingen hetzelfde over iets denken.

Werp een ander licht

Stelling: .....

.....

.....

